

Co zde bylo před Masarykovým nádražím?

Historie místa z pohledu archeologického výzkumu

Nejstarší archeologickým výzkumem zjištěné situace pocházejí až z období po založení Nového Města pražského. Z písemných pramenů víme, že zdejší pozemky náležely od 11. století do majetku několika církevních řádů (nejprve benediktinů, poté německých rytířů a nejpozději křížovníků s červenou hvězdou). Jádro předlokačního osídlení se však od 2. poloviny 12. století nacházelo o něco severněji v oblasti okolo baziliky sv. Petra a na zdejších území ležely nejspíše pouze pole a louky.

Zásadní změna tedy nastala po založení Nového Města panovníkem Karlem IV. v r. 1348. Za východním okrajem zkoumaného pozemku vyrostly postupně hradby města, pozemek sám byl rozměřen na jednotlivé parcely a v jejich čele vyrostly kamenné domy tvořící jižní frontu ulice Na Florenci. Tato ulice však byla ve středověku daleko užší, a tak zůstaly zaniklé domy z velké většiny i nadále zachovány pod dnešní vozovkou. V několika případech byly výzkumem odkryty jejich zadní partie včetně sklepů. Výjimku pak představoval krásně dochovaný sklep domu vystavěného v hloubce parcely, který prošel složitějším stavebním vývojem a zanikl nejpozději na počátku 17. století (**obr. 1**). Předmětem výzkumu se tak staly zejména střední a zadní části dlouhých gotických parcel a díky tomu se archeologům naskytla možnost odhalit sanitárně-hygienické a hospodářské zázemí zdejších obyvatel. Bylo objeveno osm studen a vodních nádrží s kamennými věnci a nejméně devět fekálních jímek (kamenných a dřevěných konstrukcí). Odkryto bylo více než 230 odpadních jam různých velikostí a další stovky jamek po kůlech či sloupech (doklady lehčích dřevěných konstrukcí, **obr. 2**). K nejčastějším nálezům z tohoto období (2. polovina 14. století až 1. polovina 17. století) patřily četné zlomky kamenných kachlí (zejména z 2. poloviny 15. století), jejichž čelní stěny byly reliéfně zdobeny různorodými motivy (**obr. 3**). Z období renesance pak pocházely nálezy drobných kovových (mosazných, bronzových) součástí oděvu měšťanek

či předmětů, které používaly (**obr. 4**). K jednomu z nejčastějších nálezů pak patřil zlomek hrací desky na vrhcáby z 2. poloviny 16. století. Jednalo se o tenkou vápencovou desku, která byla zdobena leptáním, přičemž na jedné straně desky bylo samotné hrací pole a na druhé pak výjev příjezdu panovníka (snad Karel VI.) a jeho ozbrojené družiny (**obr. 5**).

K další zásadní změně došlo na pozemku někdy po polovině 17. století, tedy v období po Třicetileté válce, kdy na většině pozemku vznikly rozsáhlé zahrady, které převrstvily veškeré starší sídlištní situace (zaniklé domy, studny, jímky, atd.). Chátrající a nevyhovující hradby středověké byly postupně nahrazeny barokním bastionovým opevněním, které bylo budováno téměř 70 let. Doklady o podobě a funkci zahrad nám podaly nejenom nálezy zavlažovacích zařízení (cihlové kanálky a nádržky), ale také nálezy předmětů v zahradách ztracených (**obr. 6**). Mezi ně patřily mince, medailonky, křížky, růžence, ale například také četné hliněné dýmky. Opravdovou raritou se stal nález téměř celé pískovcové sochy andílka (putti) v jámě na dvoře za jedním z domů. Socha mohla být původně součástí sousoší na jedné ze zahrad. Odkryt byl také zahradní domek z počátku 19. století, jehož vnitřní stěny byly bohatě zdobeny malbami (motivy fontánek a zahrad).

Poslední významnou historickou etapu pak reprezentuje výstavba železničního nádraží v r. 1845. Povrch pozemků byl sjednocen do roviny mohutnou navážkou a na zkoumaném pozemku byla vystavěna jedna ze dvou velkých skladovacích hal celnice a kolejiště pro vlaky dovážející zboží. Také základy těchto relativně nedávno zaniklých budov byly předmětem archeologické dokumentace. Vlaky vjížděly do nádraží c.k. Severní státní dráhy nejprve skrze nově vybudované brány, které byly zakomponovány do barokní fortifikace. Hradby města byly v těchto místech strženy až v 70. letech 19. století.

© Martin Vyšohlíd

Archaiia Praha, z.ú., Vratislavova 20/22, Praha 2
www.archaiiapraha.cz

www.praguecbd.com

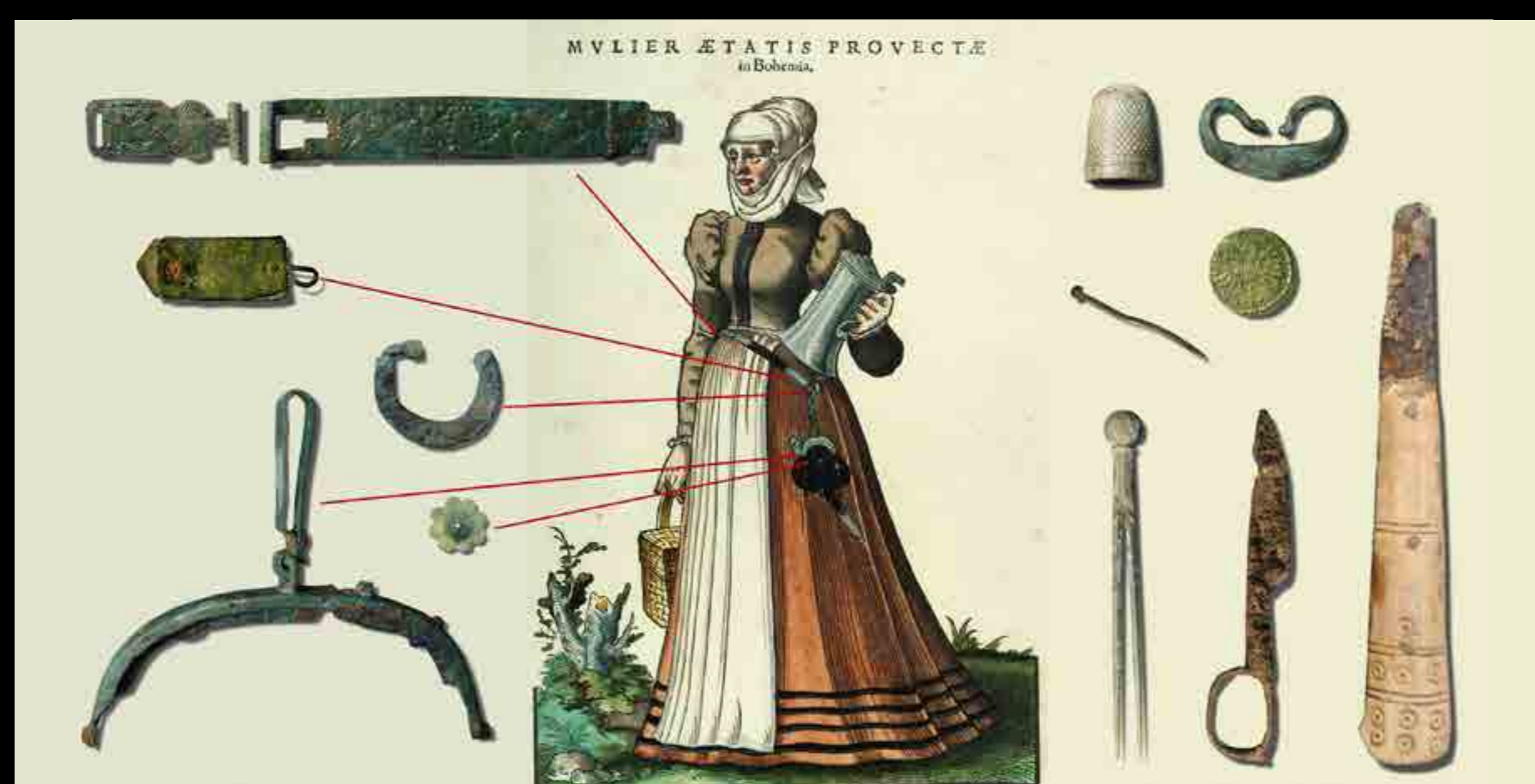
obr. 1: Zbytky sklepa pozdně středověkého domu, který prošel složitějším stavebním vývojem a zanikl na počátku 17. století. foto: M. Vyšohlíd ©

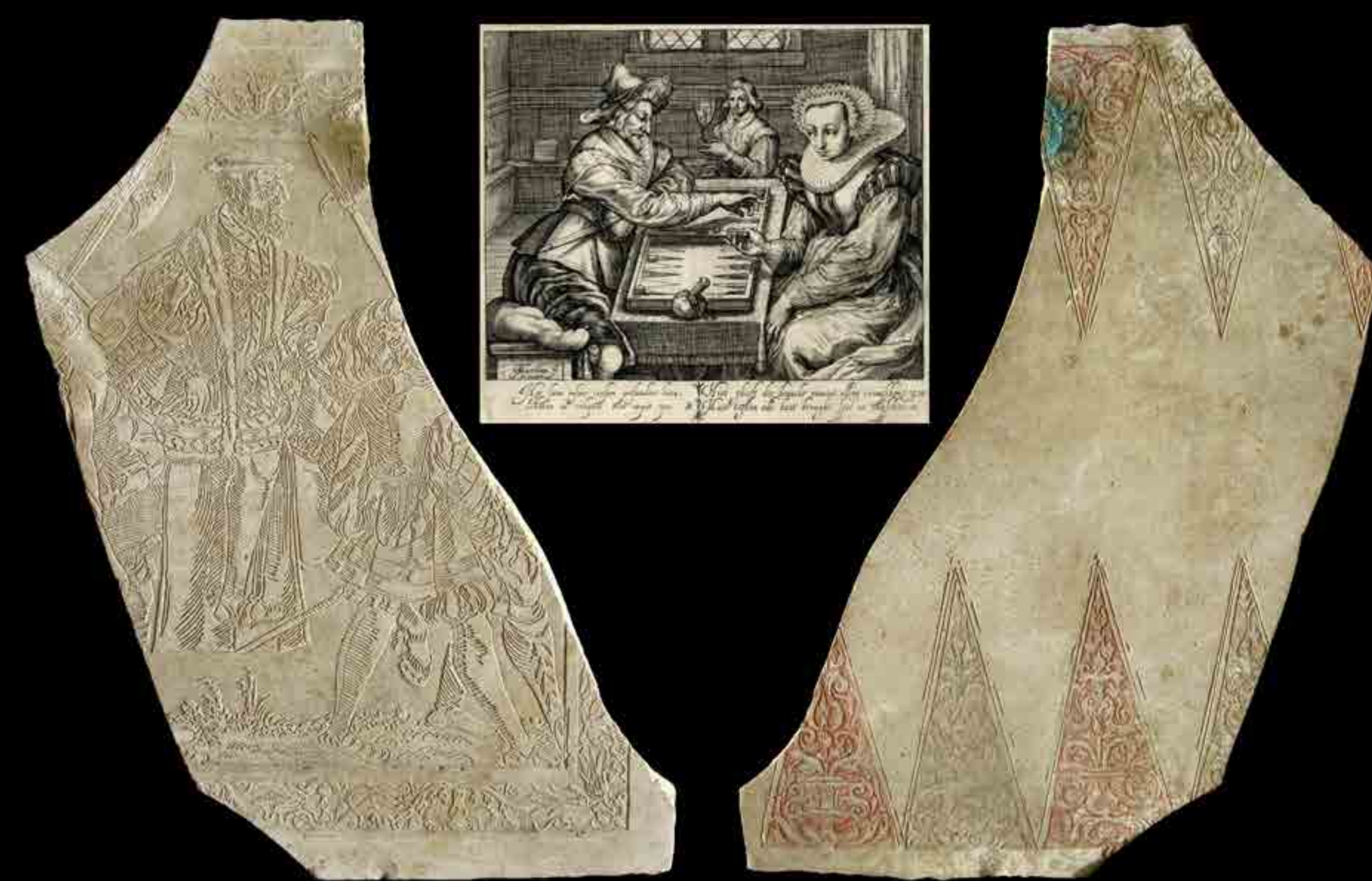
obr. 2: Ukázka malé části plochy archeologického výzkumu po jeho dokončení. Na fotografii z dronu jsou patrná základová zdiva zaniklých domů a četné odpadní jamy z různých období středověku. foto: J. Růžička ©

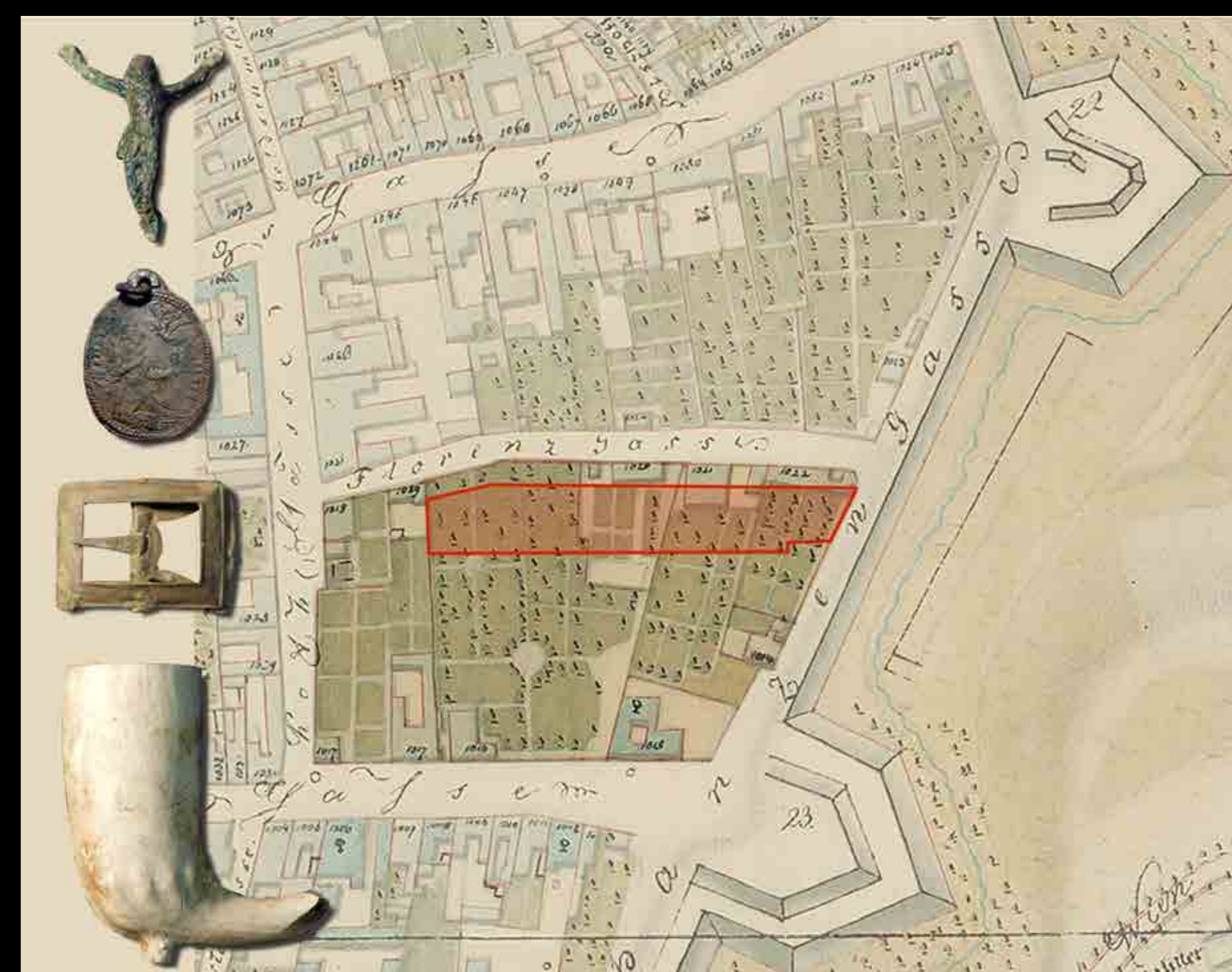
obr. 3: Příklady nalezených zlomků reliéfně zdobených kachlových kamen z 2. poloviny 15. století (s kresbami rekonstrukcí jejich celkové podoby). Zobrazené motivy: „Klanění tří králů“ a „Bolestný Kristus s nástroji umučení“. foto: M. Vyšohlíd ©

obr. 4: Dobové zobrazení starší české ženy (Hans Weigel, Trachtenbuch, Nürnberg, 1577) a příklady archeologických nálezů součástí jejího oděvu a předmětů, které mohla používat (broží, opaska a kabaly, náprstek, špenlíky, mince, kresadlo, nožik, menší nůžky, pinzeta). foto: M. Vyšohlíd ©

obr. 5: Dobová rytina hráčů ve vrhcáby (Jacob Matham, Haarlem, kolem r. 1600) a zlomek oboustranně vápencové hrací desky na vrhcáby zdobené leptem (2. polovina 16. století). foto: J. Žegklitz ©

obr. 6: Výřez z Juttnerova plánu Prahy z počátku 19. století s vyznačením plochy výzkumu. Dobře je patrné rozložení zahrad v sousedství barokního opevnění města. Příklady archeologických nálezů ze zahrad – drobné předměty z 18. století (Kristus, medailonky se sv. Ignácem a Pannou Marií Svatohorskou, přezka Femeni, keramická dýmka). foto: M. Vyšohlíd ©